

**«ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ
ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ**

**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2022**

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ` Սովորողների ստեղծագործական երևակայության զարգացումը
կերպարվեստ առարկայի դասավանդման գործընթացում

ԱՌԱՐԿԱ` կերպարվեստ, տեխնոլոգիա

ՀԵՂԻՆԱԿ` Անահիտ Մարգարյան

ՄԱՐԶ` Երևան

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ` <<Շ.Շահամիրյանի>> կրթահամալիր

Երևան 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

<i>Ներածություն.....</i>	<i>2</i>
<i>ԳԼՈՒԽ 1 Ստեղծագործական երևակայության էությունը, տեսակները և գործընթացները</i>	
<i>1.1 Աշակերտի ստեղծագործական մտածողության էությունը.....</i>	<i>4</i>
<i>1.2 Երևակայության տեսակները ու գործընթացները.....</i>	<i>7</i>
<i>ԳԼՈՒԽ 2</i>	
<i>Դպրոցականների ստեղծագործական երևակայության զարգացումը կերպարվեստի ուսուցման գործընթացում</i>	
<i>2.1 Կրտսեր դպրոցականների ստեղծագործական երևակայության զարգացումը կերպարվեստի դասաժամերի ընթացքում.....</i>	<i>13</i>
<i>Եզրակացություն.....</i>	<i>17</i>
<i>Օգտագործված գրականության ցանկ.....</i>	<i>18</i>

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Էմիլ Զոլայի «Կյանքի միակ երջանկությունը մշտական առաջ գնալն է...»

Թեմայի արդիականությունը: Ժամանակի հրամայականն է յուրաքանչյուր ուսուցչի հետամուտ լինի ուսուցման գործընթացի կատարելագործման, արդիականացման արդյունավետ ուղիների որոնմանը, ինչը հետաքրքիր կդարձնի դպրոցականների կրթությանն ուղղված մանկավարժական գործընթացը: Կարևոր է նաև ուսուցման գործընթացին համընթաց զարգացնել աշակերտների ստեղծագործական երևակայությունը: Ուսուցչի մասնագիտությունն իր էությամբ ստեղծագործական է: Ժամանակակից պայմաններում կրթության գաղափարախոսության փոփոխություններն արտահայտվում են ինքնորոշման և ինքնազարգացման, ինքնակատարելագործման անձին ուղղված դիրքորոշման ստեղծմամբ: Ռազմավարական այս դիրքը ստիպում է ուսուցչին այլ կերպ սահմանել կրթական գործունեության առաջնահերթությունները՝ առաջին հերթին դնելով սովորողների անհատական զարգացումը: Կերպարվեստի դասավանդման հիմնական նպատակներից է երեխայի մոտ ստեղծագործական երևակայության, արտաքին աշխարհի նկատմամբ հետաքրքրության, ինքնաճանաչողության, ինքնաքննության, ինքնարտահայտման, իր ներքին ապրումների գիտակցման զարգացումը, ինչը ապրումակցման ընդունակության զարգացման նախապայման է:

Հետազոտության նպատակը. Նպաստել աշակերտների ստեղծագործական երևակայության զարգացմանը կերպարվեստ առարկայի ուսուցման գործընթացում :

Հետազոտության խնդիրները.:

- Բացահայտել և ուսումնասիրել ստեղծագործական երևակայության էությունը, բովանդակությունը :
- Ստեղծել մանկավարժական պայմաններ աշակերտների ստեղծագործական երևակայության զարգացման համար, կիրառելով նախագծային ուսուցման տեխնոլոգիան:

Հետազոտության մեթոդները:

Տեսական -տեսական վերլուծություն, գիտական տվյալների ընդհանրացում և մեկնաբանում, արդյույունքների վերլուծություն;

Էմպիրիկ - մանկավարժական փորձարկում և գնահատում:

Աշխատանքի կիրառական նշանակությունը . կայանում է նրանում, որ, ըստ հիմնավորված տեսական դրույթների, որոշվում, փորձնականորեն փորձարկվում և հաստատվում են երեխաների ստեղծագործական գործունեության զարգացման մանկավարժական պայմանները լրացուցիչ կրթության պրակտիկայում:

ԳԼՈՒԽ 1 Ստեղծագործական երևակայության էությունը, տեսակները և գործընթացները

1.1 Աշակերտի ստեղծագործական մտածողության էությունը

Ստեղծագործական անհատականության զարգացումը, որը պատրաստ է սոցիալական նշանակալի գործառույթների իրականացմանը, սոցիալական փոխակերպման գործունեությանը, դառնում է ժամանակակից հասարակության էական խնդիրներից մեկը: Ստեղծագործական անհատականության զարգացման խնդիրը մենք դիտարկում ենք աճող մարդու իրական կարողությունների զարգացման համատեքստում, որոնք ձևավորվում և մարմնավորվում են տարբեր տեսակի ճանաչողական և ստեղծագործական գործունեության մեջ: Այս գործունեության արդյունքը միշտ չէ, որ ակնհայտ սոցիալական արժեք ունի, սակայն դրա գործընթացին մասնակցությունը երեխաների համար առաջնային նշանակություն ունի: Այս գործընթացի ընթացքում ի հայտ են գալիս նախաձեռնողականություն, ինքնուրույնություն, բացահայտվում է անհատի ստեղծագործական ներուժը:

Ժամանակակից կրթության կենտրոնացումը երեխայի անհատականության զարգացման վրա պահանջում է նույնականացնել, սահմանել նրա հատկությունները, որոնց վրա ազդեցությունը նպաստում է անձի զարգացմանը որպես ամբողջություն: Դրանցից մեկը համարվում է ստեղծագործական գործունեությունը, որը անձի համակարգ ձևավորող հատկություն է, նրա շարժման որոշիչ հատկանիշը դեպի ինքնակատարելագործում, պայման՝ որպես անձ իրացնելու օնտոգենեզի բոլոր փուլերում ^[Վ.Ա. Պետրովսկի, Ի.Ս. Յակիմանսկայա և այլն] : Փիլիսոփայական գրականության մեջ մեծ ուշադրություն է դարձվում խնդրի ուսումնասիրությանը: Արդեն Պլատոնի և Արիստոտելի ուսումնասիրություններում փորձեր կան գտնելու անձի գործունեության մեխանիզմները, որոնք տանում են դեպի ստեղծագործություն: «Անձնական գործունեության» հասկացությունը սահմանվում է որպես շրջապատող

իրականությունը փոխելու ունակություն՝ համաձայն սեփական կարիքների, հայացքների, նպատակների :

Գործունեությունը, ըստ Ն.Ա. Բերդյակի, որպես փիլիսոփայական կատեգորիա արտացոլում է «անկենդան և կենդանի բնության առարկաների և սոցիալական կյանքի սուբյեկտների կարողությունը՝ ինքնաբուխ, ինտենսիվ ուղղորդված կամ գիտակցաբար փոխազդելու շրջակա միջավայրի հետ, փոխելու և փոխակերպելու այն և իրենց, ինչպես նաև այս գործընթացի ինտենսիվությունը, դրա չափը» :

Ըստ Մ.Վ.Բոդունովի, հոգեբանական գործունեությունը, որը համարվում է անձի անբաժանելի պարամետր, ունի երկու կողմ՝ որակական և քանակական: Գործունեության որակական, բովանդակային կողմը որոշվում է գոյություն ունեցող դրդապատճառների, վերաբերմունքի, շահերի և դրդապատճառների համալիրով, որոնք որոշում են որոշակի գործողությունների կատարումը: Քանակական կողմը բնութագրվում է տեմպերով, ինտենսիվությամբ, ժամանակի բաշխմամբ :

Վ.Դ. Նեբիլիցինը կարծում է, որ «ընդհանուր գործունեության» հայեցակարգը միավորում է անձնային որակների մի խումբ, որոնք որոշում են ներքին կարիքը, անհատի հակվածությունը արդյունավետորեն տիրապետելու արտաքին իրականությանը, ընդհանուր առմամբ, արտաքին աշխարհի հետ կապված ինքնադրսևորմանը :

Գործունեության խնդիրը ուսումնասիրելիս մեզ հետաքրքրում է Լ.Ս. Վիգոտսկու հիմնական եզրակացությունները «մարդկային գործունեության համակարգի» և աշխատանքային գործունեության մասին: «Սոցիալական կյանքի ընթացքում մարդը ստեղծում և զարգացնում է հոգեբանական հաղորդակցության ամենաբարդ համակարգերը, առանց որոնց անհնարին կլիներ աշխատանքային գործունեությունը և ամբողջ սոցիալական կյանքը: Հոգեբանական հաղորդակցության այս միջոցներն իրենց բնույթով և գործառույթով նշաններ են, այսինքն. արհեստականորեն ստեղծված խթաններ, որոնց նպատակն է ազդել վարքագծի վրա՝ մարդու ուղեղում նոր պայմանական կապերի ձևավորման գործում» : Վիգոտսկին, անդրադարձնալով գործունեության առանձնահատկություններին, բացահայտեց դրա սոցիալական բնույթը:

Մանկավարժության մեջ գործունեության զարգացման խնդրի քննարկման հիմքում ընկած են վերը ուրվագծված փիլիսոփայական մոտեցումները: Նույնիսկ Ջ.Ա.Կոմենսկին սովորելու համար անհրաժեշտ պայման է համարել գործունեությունը և գրել այս մասին. «Ես իմ ուսանողների մեջ միշտ զարգացնում եմ անկախությունը դիտարկման, խոսքի, գործնականում և կիրառման մեջ» :

Ավելին, նա երեխայի գործունեության առաջատար գործոն է համարել կրթության բովանդակությունը, թեև հաշվի են առնվել նաև արտաքին աշխարհի հետ նրա անձնական փոխգործակցության արդյունքները:

Ժ.-Ժ.Ռուսոյի մոտեցումը հիմնված է նաև աշակերտի ինքնագործունեության, հետաքրքրասիրության, ակտիվության զարգացման վրա, սակայն դրանում շեշտը տեղափոխվում է երեխայի անհատական փորձի վրա՝ որպես նրա գործունեության աղբյուրի: Ղաստիարակը, նրա կարծիքով, չպետք է երեխային պարտադրի իր հայացքները, համոզմունքները, պատրաստի կանոնները: Անհրաժեշտ է խրախուսել ուսանողին լինել ակտիվ և անկախ՝ անուղղակիորեն ազդելով աշակերտի վրա շրջապատի, շրջակա միջավայրի միջոցով՝ երեխային շրջապատող բոլոր ազդեցությունների միջոցով: Մեր ուսումնասիրության համար կարևոր է նրա գաղափարը շրջակա միջավայր ստեղծելիս երեխաների տարիքային առանձնահատկությունները հաշվի առնելու անհրաժեշտության, ինչպես նաև երեխայի անհատական փորձի վրա սովորելու առավելագույն կախվածության մասին՝ օգտագործելով նրա անձնական փոխգործակցության արդյունքները: միջավայրը.

Տնային ուսուցիչները՝ Կ.Դ.Ուշինսկին, Ն.Ի.Պիրոգովը, Լ.Ն.Տոլստոյը և այլք, դիտարկել են գործունեության տարբեր ասպեկտներ:

Կ.Դ. Ուշինսկին ուսուցումը հասկանում էր որպես ակտիվ, կամային գործընթաց: Երեխան պետք է սովորի հաղթահարել և՛ անհետաքրքիրը, և՛ դժվարը: Նա գործունեությունը համարել է որպես որոշակի հոգեկան երեւույթ, որի օրենքների ուսումնասիրությունը հիմք է հանդիսանում մանկավարժական ազդեցությունների համակարգի կառուցման համար:

Նա ակտիվության անմիջական դրսևորումը տեսնում էր երեխայի ուշադրության ու կամքի մեջ: Կ.Դ. Ուշինսկին զգուշացրել է գործունեությունը որպես անձնական

սեփականություն ճնշելու դեմ և նշել, որ մանկավարժը «պետք է աջալուրջ տարբերակի համառությունը, քմահաճույքը և ազատ գործունեության անհրաժեշտությունը... որպեսզի չճնշի վերջինս, առանց որի մարդկային հոգին չի կարող. զարգացնել ցանկացած մարդկային արժանապատվություն»։ Բացի ներքին գործոններից, ուսուցիչը նաև նշել է գործունեության զարգացման արտաքին գործոններ՝ տարիքային բնութագրերին համապատասխան գործողություններ։ Երեխաների համար սա խաղ է՝ որպես ինքնուրույն, ազատ գործունեություն, որից ստացած տպավորությունները իրենց շարունակությունը կգտնեն մարդու ապագա սոցիալական վարքագծի մեջ:

Ն.Ի. Պիրոգովը ուսուցման համար անհրաժեշտ պայման համարեց նաև գործունեությունը, ով խոսեց արդյունավետ ուսուցման մեթոդների, «խելացի խաղերի» միջոցով ակտիվությունը խթանելու անհրաժեշտության մասին: Մեզ համար կարևոր է նրա գաղափարը երեխաներին խաղերը «հարմարեցնելու» անհրաժեշտության, ուսուցման առաջադրանքների և երեխաների հետաքրքրությունների հիման վրա խաղային միջավայր կազմակերպելու մասին:

Լ.Ն.Տոլստոյը ուսուցման մեջ առանձնահատուկ տեղ հատկացրեց ուսանողների ստեղծագործական գործունեության զարգացմանը՝ հնարավորություն տալով նրանց սիրողական կատարողականությանը, չճնշելով նրանց բնական զարգացումը:

1.2 Երևակայության տեսակները ու գործընթացները

Երևակայությունը հոգեկան գործունեություն է, մտային այնպիսի իրավիճակների, պատկերացումների ստեղծում, որոնք նախկինում իրականում չեն եղել, չեն ընկալվել մարդու կողմից: Գոյություն ունեն երևակայության մի շարք բնորոշումներ: Երևակայությունը նախկինում նմանը չունեցող պատկերներ ստեղծելու մարդկային գիտակցության ունակությունն է : Երևակայությունը մարդու խորասուզվելն է իր ներաշխարհի և այնտեղ պատկերներ, կերպարներ և պատկերացումներ ստեղծելը :

Երևակայությունը հիշողության մեջ կուտակված մտապատկերների հետ կատարվող իմացական գործընթաց է, որի շնորհիվ ստացվում են որակապես նոր պատկերներ կամ հիշողության մտապատկերների նոր, ինքնատիպ զուգորդություններ : Երեխայի երևակայությունը հատկապես լավ է զարգանում 5-15 տարեկանում:

Եթե այս ժամանակահատվածում երևակայության զարգացումը հապաղում է, հետագայում նվազում են նաև մարդու ստեղծագործական մտածողության հնարավորությունները, մարում է հետաքրքրությունը արվեստի և գիտության նկատմամբ: Երևակայության զարգացումը սերտորեն կապված է երեխայի հետաքրքրությունների շրջանակի ընդլայնման և հետաքրքրասիրության զարգացման հետ:

Յուրաքանչյուր հոգեպես առողջ երեխա հետաքրքրասեր է, ունի ակտիվ երևակայություն:

Ստեղծագործական և աշխատանքային գործընթացում երևակայությունը հնարավորություն է տալիս անհատին կարգավորել և ղեկավարել իր գործունեությունը, ինչպես նաև վերահսկել իր խոսքը, հույզերը, ուշադրությունը և հիշողությունը: Օգնում է ստեղծել և օգտագործել իրականության պատկերներ: Այն բարելավում է մարդու հոգեբանական վիճակը, կանխում է սթրեսը և դեպրեսիան: Երևակայության օգնությամբ նա կարողանում է մտքում պլանավորել իր ապագա գործունեությունը՝ մանիպուլյացիա անելով պատկերներով: Երևակայությունը և անհատականությունը մարդու տաղանդի և կարողությունների գնահատման չափանիշներն են, ինչը կարևոր է աշխատանքային գործունեության մեջ:

Երևակայության տեսակները

Ըստ երևակայության գործընթացի առանձնահատկությունների առանձնացնում ենք՝ ակամա, կամայական, վերստեղծող, ստեղծագործական և երևակայություն:

Ակամա երևակայությունը կոչվում է նաև պասիվ: Սա ամենապարզ տեսակն է և բաղկացած է ներկայացուցչությունների, դրանց բաղադրիչների նոր կերպարի մեջ ստեղծելու և համակցելու մեջ, երբ մարդը դա անելու ուղղակի մտադրություն չունի, երբ գիտակցությունը թույլ է, և ներկայացումների հոսքի վրա քիչ վերահսկողություն կա:

Պատիվ երևակայությունը առաջանում է փոքր երեխաների մոտ. Այն ամենից հաճախ դրսևորվում է, երբ մարդը քնկոտ, կիսաքուն վիճակում է, ապա պատկերներն առաջանում են ինքնուրույն (հետևաբար կամայական), մեկը փոխվում է մյուսին, միանում, ստանում ամենաանիրատեսական ձևերն ու տեսակները:

Նման երևակայությունը ոչ միայն քնկոտ վիճակում է գործում, այլև դրսևորվում է արթուն վիճակում: Միշտ չէ, որ նոր գաղափարներ են ի հայտ գալիս, երբ մարդն իր գիտակցությունն ուղղորդում է դեպի ստեղծագործություն: Ստեղծված պատկերների առանձնահատկությունը դրանց փոփոխականությունն է՝ ուղեղի հետքի գրգռումների անկայունության և հարակից ուղեղի կենտրոնների գրգռումների գործընթացների հետ դրանց փոխհարաբերության հեշտության հետևանքով: Քանի որ գրգռման հետագիծը ֆիքսված չէ, դա հեշտացնում է երևակայությունը: Հատկապես հեշտ է երեխաների մոտ, որոնցում, ընդ որում, բացակայում է քննադատական մտածողությունը, որը մեծահասակների մոտ գործում է որպես զտիչ մեխանիզմ, ուստի երեխան երբեմն տալիս է ամենաանիրատեսական ֆանտազիզացված պատկերները: Միայն կյանքի փորձ ձեռք բերելով և քննադատական վերաբերմունք ձևավորելով՝ աստիճանաբար կարգի է բերվում նման ականա երևակայությունը և առաջնորդում գիտակցությունը, հետևաբար ձևավորվում է դիտավորյալ ակտիվ ներկայացուցչություն:

Կամայական երևակայություն, որը նաև կոչվում է ակտիվ, որոշակի գործունեության մեջ համապատասխան առաջադրանքի ներկայացումների կանխամտածված կառուցումն է: Ակտիվ երևակայությունը զարգանում է, երբ երեխաները սկսում են դերեր խաղալ (բժիշկ, վաճառող, ուսուցիչ): Երբ նրանք փորձում են պատկերել իրենց դերը, նրանք պետք է հնարավորինս ճշգրիտ լարեն իրենց ուղեղը՝ այդպիսով օգտագործելով իրենց երևակայությունը: Այս գործընթացի հետագա զարգացումը տեղի է ունենում այն ժամանակ, երբ մարդը սկսում է ինքնուրույն գործել, ցուցաբերում է նախաձեռնություն և ստեղծագործական ջանքեր աշխատանքի գործընթացում, որը պահանջում է առարկայի հստակ և ճշգրիտ ներկայացում, որը կատեղծվի գործողություններից և որը պետք է կատարվի:

Ակտիվ երևակայություն ամենից շատ դրսևորվում է մարդու ստեղծագործական գործունեության մեջ: Այս գործընթացում մարդն իր առջև խնդիր է դնում, որը երևակայության գործընթացի զարգացման մեկնարկային կետն է: Քանի որ այս գործունեության արտադրանքը արվեստի առարկա է, երևակայությունը դեկավարվում է արվեստի յուրահատկություններից բխող պահանջներով:

Այս գործընթացի ռեկրեատիվ ասպեկտը պարունակվում է նրանում, որ մարդը պետք է ստեղծի այնպիսի առարկայի պատկեր, որը երբեք չի տեսել՝ հիմնվելով որոշակի նկարագրությունների վրա:

Երևակայության վերստեղծումը ստ հոգեբանական կառուցվածքի՝ դա երկրորդ ազդանշանային գրգռիչի թարգմանությունն է երկրորդ ազդանշանային պատկերի:

Վերստեղծագործող երևակայությունն ընդգրկում է այն, ինչ ստեղծվել է, ինչն արդեն կա և ինչպես է այն գոյություն ունի: Այն իրականությունից անջատված չէ, և եթե մի փոքր հեռանանք դրանից, ապա երևակայությունը չի համապատասխանի ճանաչողության նպատակներին՝ ընդլայնել մարդկային գիտելիքների դաշտը, նկարագրությունները վերածելով տեսողական պատկերների:

Վերստեղծող երևակայությունն օգնում է մարդուն տեղափոխել այլ երկրներ, տիեզերք, տեսնել պատմական իրադարձություններ և առարկաներ, որոնք նա երբեք չի տեսել իր կյանքում, բայց վերստեղծելուց հետո կարող է պատկերացնել: Այս գործընթացը թույլ է տալիս մարդկանց, ովքեր կարդում են գեղարվեստական գրականություն, իրենց մտքում վերստեղծել տեսարաններ, իրադարձություններ և կերպարներ:

Ստեղծագործական երևակայությունը նաև կոչվում է ակտիվ երևակայություն, այն ներգրավված է ստեղծագործական գործունեության, արվեստի, գիտության, տեխնիկական գործունեության մեջ նոր պատկերների ձևավորման մեջ:

Կոմպոզիտորները, գրողները, արվեստագետները դիմում են նման գործընթացի՝ իրենց արվեստում կյանքը պատկերներով ցուցադրելու համար: Նրանք ստեղծում են գեղարվեստական պատկերներ, որոնց միջոցով հնարավորինս ճշմարտացիորեն արտացոլում են կյանքը, այլ ոչ թե լուսանկարչական կերպով կրկնօրինակում կյանքի իրադարձությունները: Այս պատկերներն արտացոլում են նաև ստեղծագործող մարդու անհատականությունը, նրա մոտեցումը կյանքին, գեղարվեստական ոճը:

Ստեղծագործական երևակայությունն օգտագործվում է նաև գիտական գործունեության մեջ, որը չի կարող մեկնաբանվել որպես երեւույթների սովորական մեխանիկական իմացություն: Հիպոթեզների կառուցումը ստեղծագործական գործընթաց է, որն այնուհետև հաստատվում է պրակտիկայի միջոցով

Երևակայություն և ստեղծագործություն

Ստեղծագործությունը առաջադրանքների և խնդիրների լուծման սկզբունքորեն նոր կամ կատարելագործված մեթոդների ստեղծման գործընթաց է: Ակնհայտ է դառնում, որ երևակայությունն ու ստեղծագործական գործընթացը շատ փոխկապակցված են:

Երևակայությունն այստեղ սահմանվում է որպես իրականության մասին պատկերացումների փոխակերպում և դրա հիման վրա նոր պատկերների ստեղծում: Այն աշխատում է ամեն անգամ, երբ մարդը մտածում է ինչ-որ առարկայի կամ երեւույթի մասին՝ նույնիսկ առանց անմիջական շփման դրա հետ: Ստեղծագործական երևակայության շնորհիվ այս ներկայացումը փոխակերպվում է:

Ստեղծագործական մտածողությունը և երևակայությունն ունեն իրենց առանձնահատկությունները: Այս գործընթացի միջոցով հնարավոր է սուբյեկտի սեփական գաղափարների ու մտքերի հիման վրա ստեղծել բոլորովին նոր եզակի ներկայացումներ, որոնցում արտահայտվում է ստեղծագործողի անհատականությունը: Դա կարող է լինել կամայական և ականա: Ստեղծագործական երևակայությունը կամ դրա հանդեպ հակումը մեծ չափով պայմանավորված է ի ծնե, բայց և կարելի է զարգացնել:

Ստեղծագործական երևակայության զարգացումը տեղի է ունենում երեք փուլով. Առաջինը ստեղծագործ գաղափար է: Սկզբում ստեղծագործողի մտքում հայտնվում է մշուշոտ պատկեր, սկզբնական գաղափար, որը կարող է ստեղծվել կամայականորեն, առանց գաղափարի նպատակային ընկալման: Երկրորդ փուլը ներառում է գաղափարի սնուցում: Մարդը մտածում է գաղափարն իրականության վերածելու ռազմավարությունների մասին, մտավոր բարելավում է այն: Երրորդ փուլն ավարտում է գաղափարի սնուցումը և կյանքի կոչում այն:

Ստեղծագործական երևակայության զարգացումն իրականացվում է ականաից կամայականի, ռեկրեատիվից ստեղծագործականի անցնելու գործընթացում: Մանկության և պատանեկության տարիներին ստեղծագործական երևակայությունն ունի բնորոշ հատկանիշներ, այն առանձնահատուկ է իր կախարդական, աշխարհի մասին ֆանտաստիկ դատողություններով և մտածողության և ռացիոնալության քննադատական բաղադրիչի բացակայությամբ: Դեռահասության շրջանում բարդ փոփոխություններ են տեղի ունենում մարմնում, համապատասխանաբար, նաև մտքում: Օբյեկտիվությունը զարգացած է, ընկալումը դառնում է ավելի

քննադատական: Ընկալման ռացիոնալությունը ի հայտ է գալիս մի փոքր ուշ, երբ մարդը դառնում է չափահաս: Մեծահասակների խելամտությունը սկսում է կառավարել երևակայությունը, հաճախ չափազանց շատ քննադատությունն ու գործնականությունը թուլացնում են երևակայության գործընթացները, դրանք լցվելով իմաստով, բեռնելով դրանք ինչ-որ անհարկի, փաստորեն, տեղեկատվությունով:

Ստեղծագործական մտածողության զարգացման որոշակի մեթոդներ կան. Ամենագործնական մեթոդը գրականություն կարդալն ու գիտական ֆիլմերի դիտումն է, սեփական գիտելիքների շրջանակն ընդլայնելը, կյանքի տարբեր ոլորտներից գիտելիքներ քաղելը, ինֆորմացիայի անգիր անելն ու վերլուծելը: Այս դեպքում ստեղծագործական գործընթացների համար մեծ քանակությամբ նյութեր են հայտնվում:

Պատկերացրեք երևակայական առարկաներ, բռունցքով հարվածեք դրանցով տարբեր մանիպուլյացիաների միջոցով: Օրինակ՝ պատկերացրեք ծովը, լսեք ձեղքող ալիքների ձայնը, զգացեք ծովի թարմության շունչը, պատկերացրեք, թե ինչպես եք մտնում ջուրը, զգալ նրա ջերմաստիճանը և այլն: Կամ մեկ այլ օրինակ, պատկերացրեք տանձը: Պատկերացրեք դրա ձևը, չափը, գույնը: Ներգրավեք շոշափելի ընկալումը, պատկերացրեք այն, երբ այն ձեր ձեռքում է, զգացեք դրա մակերեսը, բույրը: Դուք կարող եք մտովի կծել դրա մի կտորը, պատկերացրեք համը:

Որպեսզի երևակայությունը կամայական լինի, պետք է աշխատել դրա վրա՝ պարբերաբար վարժանքներ անցկացնելով: Էֆեկտն էլ ավելի մեծացնելու համար հարկավոր է ոգեշնչման աղբյուրներ փնտրել, ընկերներից օգնություն խնդրել, նրանց գաղափարների մասին հարցնել: Փորձեք խմբային աշխատանք գաղափարներ ստեղծելու վրա, երբեմն արդյունքները շատ յուրահատուկ են լինում, և մարդն ավելի ակտիվ է դառնում, եթե երևակայության գործընթացը տեղի է ունենում այլ ստեղծագործ անհատների շրջապատում [\[https://podarilove.ru/hy/vidy-i-processy-voobrazheniya-voobrazhenie-v-psihologii/\]](https://podarilove.ru/hy/vidy-i-processy-voobrazheniya-voobrazhenie-v-psihologii/) :

ԳԼՈՒԽ 2

Դպրոցականների ստեղծագործական երևակայության զարգացումը կերպարվեստի ուսուցման գործընթացում

2.1 Կրտսեր դպրոցականների ստեղծագործական երևակայության զարգացումը կերպարվեստի դասաժամերի ընթացքում

«Կերպարվեստի» դասաժամերի համար նախատեսված դասասենյակը հարմար վայր է ազատ գործելու համար, քանի որ ստեղծագործելու բազմաթիվ եղանակներ կան, և կարևոր է, որ այստեղ երեխաները ճնշված չլինեն և չմտածեն սխալվելու կամ չհաջողելու մասին: Կերպարվեստի հարմարեցումների ենթատեքստում սովորողի ազատությունն ու անկախությունը միշտ դիտվել է որպես կարևոր գործոն:

Կրտսեր դասարաններում աշակերտների ստեղծագործական երևակայությունը զարգացնելու համար կազմակերպեցինքդաս ոչ ավանդական ձևով:

Դասարան առաջին

Դասի նպատակը՝

- Ուսուցանել կերպարվեստի տարրական արտահայտչաձևերի տեսական և գործնական հիմունքները:
- Ձևավորել գեղագիտական վերաբերմունք շրջապատող իրականության նկատմամբ. գեղեցկության՝ որպես արժեքի ընկալում, գեղարվեստական գործունեության և արվեստի հետ հաղորդակցության պահանջումք:
- Ձևավորել կերպարվեստի ստեղծագործությունների ընկալման, վերլուծության և գնահատման գործնական ունակություններ և հմտություններ՝ կերպարվեստի լեզուն հասկանալու, կերպարվեստային ստեղծագործությունների արտահայտչականության միջոցները վերլուծելու ունակություն:
- Զարգացնել իրենց աշխատանքներում շրջապատող իրականության նկատմամբ սեփական վերաբերմունքն արտահայտելու ունակություն:
- Ուսումնասիրել գեղարվեստական արտահայտչականության միջոցները՝ գիծ, բիծ, գույն, գունահամակարգ, մակատեսք, երանգ, հորինվածք, ռիթմ, ծավալ, ներդաշնակություն և այլն:

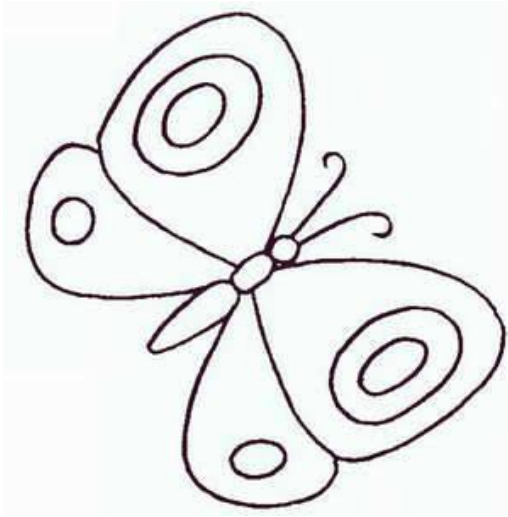
- Զարգացնել ստեղծագործական երևակայությունը, գեղարվեստական մտածողությունը, տեսողական հիշողությունը, տարածական պատկերացումները, կերպարվեստային ընդունակությունները:
- Զարգացնել անձի հուզական-գեղագիտական և բարոյագիտական ոլորտը:

Կարողունակություններ, որոնք կզարգանան այս դասերի ընթացքում

- Սովորել սովորելու կարողունակություն
- Ստեղծագործական կարողունակություն
- Ինքնաձանաչողական և սոցիալական կարողունակություն

Ստեղծագործական առաջադրանք

1. **«Տխուր» եռանկյան մեջ գտնվող պատկերներից ստացի՞ր «ուրախ» դիմակ:**
Փակցրու՝ պատկերները համապատասխան տեղում: Այս առաջադրանքը ամրապնդում է զուգորդական մտածողությունը, այն ստեղծագործական և ավելի ուրախ տրամադրություն է հաղորդում, որպեսզի երեխան ավելի հաճույքով կատարի առաջադրանքը: Այդպես հաղորդվում է նաև այն գաղափարը, որ յուրաքանչյուր պատկերի մեջ թաքնված է որոշակի կերպար: Այստեղ նույնպես, եթե երեխան դժվարանում է կողմնորոշվել, թե ո՞ր պատկերը ուրախ դիմակի ո՞ր հատվածում պետք է փակցնի, կարելի է նախապես առաջարկել՝ օգտվելով նմուշից գունավորել դիմակը, որից հետո համապատասխան գույնի վրա փակցնել հավելվածից բերված գունավոր հատվածը:
2. **Հաջորդական քայլերով պատկերի՞ր թիթեռ և գունավորի՞ր:** Տվյալ առաջադրանքում սովորողն արդեն ինքնուրույն պատկերում է թիթեռ՝ ցանկացած մեթոդով՝ համակարգված, բնական կամ երկրաչափական մեթոդներով: Այս առաջադրանքը համարվում է սովորողի առաջին ստեղծագործական աշխատանքը: Առաջադրանքն ի մի է բերում սովորողի ստացած տեղեկատվությունը գույների, երկրաչափական պատկերների և կառուցման մասին:

Հարցեր աշակերտներին.

- Որտե՞ղ են ապրում թիթեռները:
- Ի՞նչ գիտեք թիթեռների մասին:
- Ի՞նչ գույնի թիթեռներ եք տեսել իրականում:
- Արդյո՞ք կարելի՞ է նրանց որսալ և սպանել:

3.Ջրաներկով գունավորի՞ր թիթեռի պատկերված կեսը, այնուհետև ծալի՞ր թուղթը գծանշված մասով և ստացի՞ր մյուս կեսը:

Անվանի՞ր թիթեռը և պատմի՞ր նրա մասին.

Սովորողը շարունակում է բացահայտել ջրաներկի հնարավորությունները, նրա թափանցիկությունը, ամրապնդում գույների մասին իր գիտելիքները: Բացի այդ, առաջադրանքը պատկերացում է տալիս համաչափության առանցքի և, ընդհանրապես, համաչափության մասին: Սովորողը բացահայտում է այդ սկզբունքով պարզ և բարդ պատկերներ ստանալու տեխնիկան, զարգացնում ստեղծագործական մտածողությունը (տվյալ դեպքում գունային լուծման մասին է խոսքը): Առաջադրանքը նպաստում է նաև ստեղծագործական երևակայության խթանմանը: Երեխան թիթեռի մեջ ստեղծում է իր հերոսին:

Նա կարող է պարզապես տեղեկատվություն հաղորդել թիթեռի մասին, բայց կարող է մի ամբողջ հեքիաթ հորինել և թիթեռին դարձնել հերոս:

Սա նպաստում է սովորողների՝ նաև անհատական որակների բացահայտմանը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Վերոգրյալից պարզ դարձավ հետևյալը.

- ✓ Ստեղծագործական և աշխատանքային գործընթացում երևակայությունը հնարավորություն է տալիս անհատին կարգավորել և ղեկավարել իր գործունեությունը, ինչպես նաև վերահսկել իր խոսքը, հույզերը, ուշադրությունը և հիշողությունը: Օգնում է ստեղծել և օգտագործել իրականության պատկերներ: Այն բարելավում է մարդու հոգեբանական վիճակը, կանխում է սթրեսը և դեպրեսիան:
- ✓ Երևակայությունը և անհատականությունը մարդու տաղանդի և կարողությունների գնահատման չափանիշներն են, ինչը կարևոր է աշխատանքային գործունեության մեջ:
- ✓ Երբ սովորողը նկարի մեջ ստեղծում է իր հերոսին, ստանում նոր գույներ, հորինում որևէ պատվածք կամ հեքիաթ այդ ամենը զարգացնում է նրանց ստեղծագործական երևակայությունը, գործնական հմտությունները և այլ մտածական գործընթացներ:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Այվազյան Հ. <<Ղասի կառուցվածքային տարրերի կիրառումը հանրակրթական առարկաների օրվա պլանների կազմման գործընթացում>>, Եր., 2014, 48 էջ:
2. Լ.Վ. Գևորգյան<< Ժամանակակից մանկավարժական ինտերակտիվ տեխնոլոգիաների կիրառման առանձնահատկությունները>>, էջ 80 ,Երևան 2015թ.
3. Նաիրա Գուրգենի Ազատյան, Քրիստինե Սամվելի Ավետիսյան և ուրիշներ << Բժշկական հոգեբանություն: Ուսումնական ձեռնարկ>> 341 էջ
4. Վ.Ա. Պետրովսկի, Ի.Ս. Յակիմանսկայա և այլն << Տարիքային հոգեբանություն և մանկավարժություն>>
5. [http://zangak.am/pdf/Mankavariakan-mitq-2014\(3-4\).pdf](http://zangak.am/pdf/Mankavariakan-mitq-2014(3-4).pdf)
6. <https://travelerscoffee.ru/hy/fertilizer/kak-razvit-tvorcheskoe-voobrazhenie-razvitiie-fantazii-i-voobrazheniya-u/>
7. <https://podarilove.ru/hy/vidy-i-processy-voobrazheniya-voobrazhenie-v-psihologii/>
8. <https://hmk.am/wp-content/uploads/>

